

Magunk elé

risztus után 2007-et írunk. Csalóka, ha azt hisszük, hogy az idő egyenletesen és folyamatosan halad előre. Az 1990-es szabad választások után egy-két évvel visszafordultunk az időben, s éppen annyit haladtunk visszafele, mint amennyit hittük, hogy előre, s ha jól számolok, talán valahol 1977-ben járunk (vagy inkább 1937-ben). Hogy mennyire pontosan jár ez az óra: az egy keresőre jutó reálbér összege 2008-ban azonos lesz az 1978-assal (Bogár László). A XX. század nem ért véget, ma is tart Magyarországon, bármit is mutassanak a naptárak. Csak tájékozási pontként s az illúziók elkergetése érdekében jegyezzük meg, az 1981-es Írószövetségi Közgyűlésre még négy évet – a *Mozgó Világ* is még csak bontogatja szárnyait –, a lakiteleki találkozóra pedig még legalább egy évtizedet kell várunk. De addig még rengeteg aprómunka áll előttünk, az elemeire hullott szellemi-baráti közösségek, a legjobbak összeszedése és ragasztása.

Amit mi rendszerváltásnak vagy rendszerváltoztatásnak hittünk és gondoltunk – milyen sokat polemizáltak egyesek s milyen jelentőséget tulajdonítottak e látványlag fontosnak vélt, de az értelmét tekintve jelentéktelen, a lényegét tekintve pedig értelmetlen kérdésen –, az lényegében nem volt más, mint a késői kádári diktatúra, a hatalomgyakorlók és az elit némi kiegészülése, frissítése és új alapokra történő helyezése, azaz egy szűk politikai-gazdasági irányító elit hatalmi restaurációja. A lángelmék, mint például Vekérdi László, e restaurációt már 1991-ben látták, csak mi nem értettük még.

Nem voltunk felkészülve, nem tudtuk megakadályozni ezt az átállást, váltást, valljuk be, nem is ismertük fel, hogy mi készül. Hiszen nem történt más, mint a nyolcvanas években a hatalomban regnálók egy része világosan felismerte, hogy a korábbi szocialista (kemény vagy puha – nézőpont kérdése volt) diktatúra alapján hatalmát tovább fenntartani nem tudja, ezért az addig meglévő, a marxista-leninista szocializmuson alapuló ideológiai és az államszocialista gazdasági, egypártrendszerű politikai hatalmat konvertálnia kell egy másfajta ideológia, gazdasági és politikai hatalomra. Mindehhez persze szükség volt a kedvező nemzetközi környezetre, a szocialista világhatalmi rend megrogyására és a nemzeti polgári demokráciák globalizálódására. Ma már jól látható, hogy a kádári diktatúra építménye ránk zuhant, s alóla csak azok tudtak időben kimenekülni, akik egyfelől ezt a zuhanást előre látták, másfelől rendelkeztek olyan ideológiai és/vagy gazdasági pozíciókkal, amelyeket időben konvertálni lehetett. A magyar nemzet azonban még mindig nem tudott kivergődni a romok alól, sőt újabban e romokat azoknak kellene elhordaniuk, akik alatta rekedtek. Ennek a Kádár-kori viszo-

nyok közé visszavezetett és megrekesztett társadalomnak kellene ma – a több száz éves polgári demokratikus fejlődéstörténet fejezeteit kihagyva és átugorva – üzleti alapon finanszíroznia a maga, családja és kisközösségei oktatási-kulturális, hitbéli, maholnap egészségügyi szükségleteit, amely egyre többek számára válik napi szinten abszurditássá.¹ „Mi nem akarjuk, hogy megfúljon alatta. El kell takarítani, ami túlélő rom, s ki kell szabadítani, ami fulladozó élet. Társadalomban: népi középosztály; gazdaságban: kertgazdaság; belpolitikában: keleteurópai kis népek összefogása; művelődésben: mély magyarság; vallásban: a keresztény vallásos érzés magyar formái.”² Ezen a tézisen sem kell sokat igazítanunk, csak meg kell feleltetnünk a ma feladatainak: értékteremtő és megtartó középosztályt, magántulajdonban álló kis- és középgazdaságok szövetségét, a globalizmus egyenlősítéséből önmagukra találó nemzeti közösségek együttműködését, a magyarság legjobb hagyományainak visszavételét s a megújult kereszténységet.

Ma ugyanaz a gondolatrendőrség – még személyében is néhol – grasszál a szellem utcáin, amely a hetvenes-nyolcvanas években, csak az uniformis változott. Ma ugyanaz a gazdasági elit vezényel és irányít, s jegyezzük meg halkan, viszi tovább az ország gazdaságát ugyanazon a kilátástalan és jövőtlen úton, válságból válságba, amelyen a szocializmus éveiben haladtunk. Ma ugyanaz a politikai elit kormányozza az országot, amely húsz esztendővel ezelőtt, egy Politikai Bizottsági ülés minden nehézség nélkül összehívható a kormányülés szünetében. S hogy a kép pontos legyen, a hatalom ellenzékének egy része ma éppúgy a hatalomé, éppúgy egy töről sarjad, mint volt húsz-harminc évvel ezelőtt az úgynevezett demokratikus ellenzék: ott vagyunk mindkét vonalon, játszunk minden hangszeren, lényegében hatalom és ellenzék egymással helyettesíthető, kompatibilis, bárki is kerül felülre, kis túlzással, ugyanazt a szekeret húzza. Az elmúlt másfél évtized koalíciói kellő igazolásul szolgálhatnak erre.

Megint csak a lényeg sikkadt el, ha tetszik, a harmadik út, a rendszerből való kinövés vagy kitérés gondolata. Ezért ítélem meg ma is tünetértékűnek, hogy éppen a harmadik út gondolatát legpregnansabban képviselő népi-nemzeti mozgalom történetét, a szabad választásokig elvezető eszme- és mozgalomtörténetét nem dolgozta fel még senki – szemben a baloldali liberális-radikális vagy éppen a szocialista-szociáldemokrata törekvésekkel –, nem dokumentáltuk részleteiben, nincs bennünk erő és annyi összefogás, hogy ezt a nem jelentéktelen feladatot elvégezzük. Mert ebből a vaskos monográfiából végre megérthetnénk, hogy hogyan is használták fel szándékainkat és céljainkat ehhez a kádári kommunista restaurációhoz, hogyan minősítették képviselőit jó esetben utópista „sültbolondnak”, gyomlálták ki szalonképtelenként a jobboldali-konzervatív és keresztény mozgalmak. „Szegény lesajnált, forrófejű, idealista, naiv, utópista, taktika nélküli, céljaikat taktikának alárendelni nem tudó narodnyikok, eszerek, népi írók, akik mindig valami emberit akartak: kollektivizálni akartak ott, ahol a parasztság erre hajlott, és szabad gazdaságot akartak, ahol a parasztság ezt akarta, ahelyett, hogy azt tették volna, amit a séma előírt, tekintet nélkül a parasztság kívánságára. A bolsevizmus legnagyobb taktikai sikereit mindig azzal aratta, hogy

az ő programjaik szelét fogta vitorlájába, s mikor azután ez a szél megerősítette őket hatalmukban, akkor ezeket az útitársakat kilökte a hajóból, hajófenékre vagy víz alá nyomta: neveltségessé tette, prostituálta, bérencfeladatokra szorította.”³ Persze a mondandó érdekében sarkítottam, hiszen nagyszerű munka született már Pintér M. Lajos tollából éppen e mozgalom vázlatát rajzolva, s a Bethlen Gábor Alapítvány első éveiről is, és számos kiváló szerző munkája látott napvilágot. De ezek mind-mind csak részletkérdéseket dolgoztak fel, sehol sincs az a több száz oldalas értékelő és elemző monográfia, amely a népi-nemzeti mozgalom eszme- és intézménytörténetét dolgozná fel tudósi elmélyültséggel, hozzá csapva egy 500 oldalas dokumentumgyűjteményt is. Hiányoznak a Németh László-i, Kovács Imre-i, Szabó Zoltán-i tényfeltáró és az eszmei világot tisztázó és felvázoló művek, pedig jobb gyógyír ma sem írható fel, mint a folyamatok és történések alapos diagnózisa.

„Mai alakjában egyik irányból sem várhatunk sok jót. Ideje, hogy a század, mely tudományban és művészetben már-már kibontakozott, a politikai eszmék megnevesítésére vesse magát. A politikának rá kell találnia a kor jó hajlamaira. *Új politikára* van szükség, mely ép oly magasrendű irányítója lehet a kornak, mint a XIX. századé volt a demokrácia.”⁴ Egész gondolkodásunkat kell új alapokra helyoznünk, az eszme- s intézményrendszerünk szervezőrendjét és elveit kell visszavezetnünk az alapértékekhez. Szakítanunk kell a marxista-leninista és a mai globalizált elképzelésekkel, s távol kell tartanunk magunkat a nemzetközi liberális elvektől is. Bármennyire is természetesnek tartjuk, ma lépten-nyomon azzal kell szembesülnünk, hogy a baloldalról, a liberalizmustól közénk keveredett játszótársaink vagy akár mi magunk is önkéntelenül is félresiklatjuk törekvéseinket, s sokszor nem vagyunk mások, mint politikai ellenfeleink. Vissza kell tehát nyúlnunk a kétezer éves görög-római filozófia és gazdasági-jogi rendszer alapjaihoz, a másfél ezer éves kereszténységhez, a magyar katolicizmuson és protestantizmuson fejlődő eszmeiséghez és világméretű képhez, s azt a több száz éves magyar radikalizmuson alapuló eszmerendszert kell felvázolnunk, amely magába építi a modern alkotmányos fejlődés, parlamentarizmus eredményeit, s képes választ adni a kor kihívásaira, s amely figyelembe veszi a nemzeti hagyományokat és sajátosságokat. Ahogyan Bibó megfogalmazta a népi mozgalom lényegét: „...olyan radikális mozgalmat testesítettek meg, amelyik egyszerre foglalta magába a teljes társadalmi felszabadulás követelményét és a szabadságjogok teljességének és intézményszerű teljességének a követelményét, egy olyan szintézist, amelyet azóta is hiába próbálnak megtalálni a világot szétszabdáló ellentétes világnézetek, amelyek mind a szabadság központi ideológiájából vezetnek le magukat anélkül, hogy ezt a kielégítő szintézist létre tudnák hozni.”⁵ Ennek megvalósításához a politikai elit és vezetői garnitúra, de még inkább a hiány miatt kívánalmak nélkül feltöltött (vagy feltöltődött) közép- és alacsonyabb szintű újrarendezésre van szükség. Más szavakkal, a mi oldalunkat is olyan politikusok, politikai mozgalmak, pártok, szervezetek képviselik, akik-amelyek forrásvidéke más tájékokon található, mint ahonnan eredniük kellett volna. Ezzel nem az a baj, hogy ne vol-

na bennük jó szándék, megértés a nemzeti tömegek iránt, hanem hogy az organikus fejlődés hiánya miatt ezek a politikai alakulatok ma is telve vannak olyan emberekkel, akikkel még csak egy asztalhoz sem ülhetünk, tele vannak olyan, a forrásvidékről magukkal hozott, az elmúlt rendszerből örökölt baloldali, vagy liberális eszmékkel, elképzelésekkel, szándékokkal és célokkal, amelyek megmérgezik gondolkodásukat és cselekvéseiket, s amelyekkel soha nem vállalhatunk közösséget. Ellenzékünk ugyanazokkal az eszközökkel vívja harcát ugyanazokért a célokért, amelyek oly feloldhatatlan ellentéteknek tűnnek a két oldal között. A helyzet abszurditása, hogy a baloldal és a jobboldal ugyanazon elvek alapján kísérli megfogalmazni önmagát, amely éppoly idegen és távoli a magyarság ezeréves fejlődéstörténetétől, mint volt a kommunizmus négy évtizede.

Kereszténység nélkül nem lesz szolidaritás és alázat, szolgálat, szociális igazságosság, a nemzeti konzervativizmus értékei nélkül nem lesz politikai felelősségvállalás a nemzet valamennyi tagjáért, egyenlőség és polgári szabadságeszmény, a klasszikus kultúra, a görög filozófia és művészetek, a római jogrend nélkül az értékek tisztelete, civil kurázi és öntudatos, a jogaival élni tudó és azokért áldozni is kész, igényes és kiművelt, a maga sorsát felismerő és kézben tartó polgár. Ahogyan Németh László is összefoglalta, ezek a mozgalmak a négyszáz éves magyar radikalizmus legjobb hagyományait, a katolicizmus és protestantizmus nemesebb magyar formáit hozták, s olyan Magyarországot szerettek volna, amely igazságosabb, szabadabb, emberibb, európaibb és istenesebb.⁶ Ma az egyetlen rendszeres, ki nem kezdett, meg nem rendült, intakt, összetartó értékrend számunkra a kereszténység s az egyetlen érintett és biztos hátországot biztosító intézményrendszer a megtisztuló keresztény egyházak. A dühödt támadások és gyalázkodások talán nem véletlenül érik őket nap után.

Németh László azt írja, ha már a felkérő levélben is szó esett a *Debreceni Kátéről*: „Át kell építenünk társadalmunk hatalmi struktúráját, hogy a gerinc megint a test középvonalába kerüljön, s olyan vezérlő réteget kell uralomra juttatnunk, melynek tudomása van a testről és helyzetéről.”⁷ A rendszerváltozás után csak a leglényegesebb dologra nem figyeltünk: azt néztük, hogy a régi rend urai politikai hatalmukat ne konvertálhassák politikai hatalommá (lásd a „kormányomban kommunista párttag nem kaphat posztot”, s közben azt sem tudom mennyire sikerült ezt valójában megvalósítani), de nem vettük észre, hogy ez nekik nem is volt céljuk! Ők már akkor tudták, hogy a politikai hatalmat nem politikai hatalommá kell átalakítani – ehhez csak a színpadra tolt, váltani képtelen párttag vezetők ragaszkodtak –, hanem gazdasági és kulturális hatalommá. Ők már akkor jól tudták, hogy a következő struktúrában nem a korábbi erőszakszervezetekre kell a hatalmat építeni, a rendőrségre, katonaságra, még csak nem is a demokrácia alapintézményeire, hanem az új hatalmi ágakra, a nemzetközi pénzügyi világ intézményrendszerére és a közvéleményt formáló eszközökre, a médiára. Szigorú arccal őriztük a mellékajtókat, ők pedig a főbejáraton tolongtak, s balekságunk: nem tudtuk, hogy az a főbejárat. Mindeközben a nemzeti vagyont elbontották a nemzet alól a spontán és egyéb privatizációs eljárás-

sokban, a felszámolási eljárások tömegében és a bankkonszolidációs folyamatban (mert az valójában nem a bankok konszolidációjáról szólt, hanem a hiteleket nem fizető adósok mentesítéséről) megalapoztak egy olyan gazdasági egzisztenciát, olyan gazdasági szerkezetet hoztak létre, amely könnyedén válhatott a mai politikai hatalom biztos támaszává. Nem vettük észre, hogy saját képükre formálták a hatalmi ágakat, hogy a magyar társadalmat ugyanabba az új demokráciába vezették, amelynek csődjétől ma egész Európa hangos és lázas. A parlamentáris demokrácia ma a gazdasági hatalmak és a közvélemény-formálás iparának szorításában vergődik. S ezt a hatalmat már könnyű valóságos politikai többséggé konvertálni s azt minden körülmények között megőrizni.

„Mikor fordul egy nép kórjósolata aggasztóra? Amikor természetes szaporodása megáll, mondja a statisztikus. Amikor közügyei nem érdeklik többet, mondja az államférfi. Amikor szabadságáért gyáva fegyvert fogni, mondja a szabadsághős. Amikor a múltját elveszíti, tesszük hozzá mi.”⁸ Valóban aggasztóra fordult a magyarság kórjósolata. Az elmúlt évtizedek s az utóbbi másfél is, arról szólt, hogyan kell a magyarság legjobb erőit megtörni, ahogy Németh László írta: „...s az utolsó évtized szellemtörténete megmutatta, hogy kell annyi jó erő: megosztani, szétzilálni, elzülleszteni, kivadítani”.⁹ A rákosista diktatúra, majd a kádári megtorló rendszer a magyar társadalmat és ezen belül az irodalmi életet frontálisan letámadta: „a hatalom megszüntette az irodalom szabadságát és függetlenségét, intézményrendszerét szétzúzta, megkísérelte átrendezni a múlt értékeit, megszakítani az európai és a magyar progresszióhoz kapcsolódó hagyományait”.¹⁰ A kommunista diktatúra azonnali vesztégzára és négy évtizedes kényszerű szilenciuma elérte célját: a magyarság elvesztette védekezőképességét, megszakította a több száz éves, generációról generációra épülő nemzeti fejlődéstörténet főbb folyamait, kivetkőztette a magyar társadalmat hagyományaiból, emlékeiből, halottaiból, megakasztotta a magyar progresszió folyamatait, a szellemi élet és az irodalom főbb, sajátosan magyar áramlatait, legjobbjait zárta el előle, ezeket és tízezreket szorított kényszerű emigrációba, a fizikai szétválasztást elfogadva, megtörte a Kárpát-medencei magyarság tudati egységét, elvette hitét és tartását. Visszatekintve úgy tűnhet, a testről levágták a végtagokat, s ma ezeket az amputált végtagokat kellene visszailleszteniünk a törzsre, az ereket, a feszítőmozgató izomkötegeket, inakat szálanként illesztve és varrva.

Hosszú út vezet a kilábalásig, ha egyáltalán kapunk még esélyt, nagy menetelés lesz. Megváltóink az óvodákban vagy jobb esetben már az iskolapadokban ülnek, csak lássuk meg bennük a jövőnket, nézzünk magunk elé.

J E G Y Z E T E K

- 1 Lásd erről részletesen: Bogár László: „Hálózatok” világalma, avagy globális háborúk rejtett dimenziói a XXI. század első évtizedeiben. *Életünk*, 2007, 11–12. szám
- 2 Németh László: Magyarok, kibékülni! In *Kisebbségben*. Magyar Élet, 1942, IV. kötet 206.
- 3 Bibó: Fogalmazvány – uo. 156.

- 4 Németh László: *Új politika – A minőség forradalma*, IV. kötet – Magyar Élet Kiadó, Budapest, 1940, 6.
- 5 Bibó István levele Szalai Pálhoz – *Bibó Emlékkönyv*, Századvég–EPMSz, Budapest–Bern, 1991., I. köt. 142–143.
- 6 Lásd Németh László: *Magyarok, kibékülni!* – id. hely 206–207.
- 7 Németh László: Debreceni káté – A minőség forradalma, *Magyar Élet*, 1940, IV. kötet 11.
- 8 Németh László: Kifogatnak múltunkból In *Kisebbségben*, uo. II. kötet 179.
- 9 Németh László: Magyarok, kibékülni! In *Kisebbségben*, Magyar Élet, 1942., IV. kötet 204.
- 10 Pécsi Györgyi: *Mielőtt a karámok összezárnak – Domokos Mátyás emlékezete* In *Új Forrás*, 2007. 10. 07.